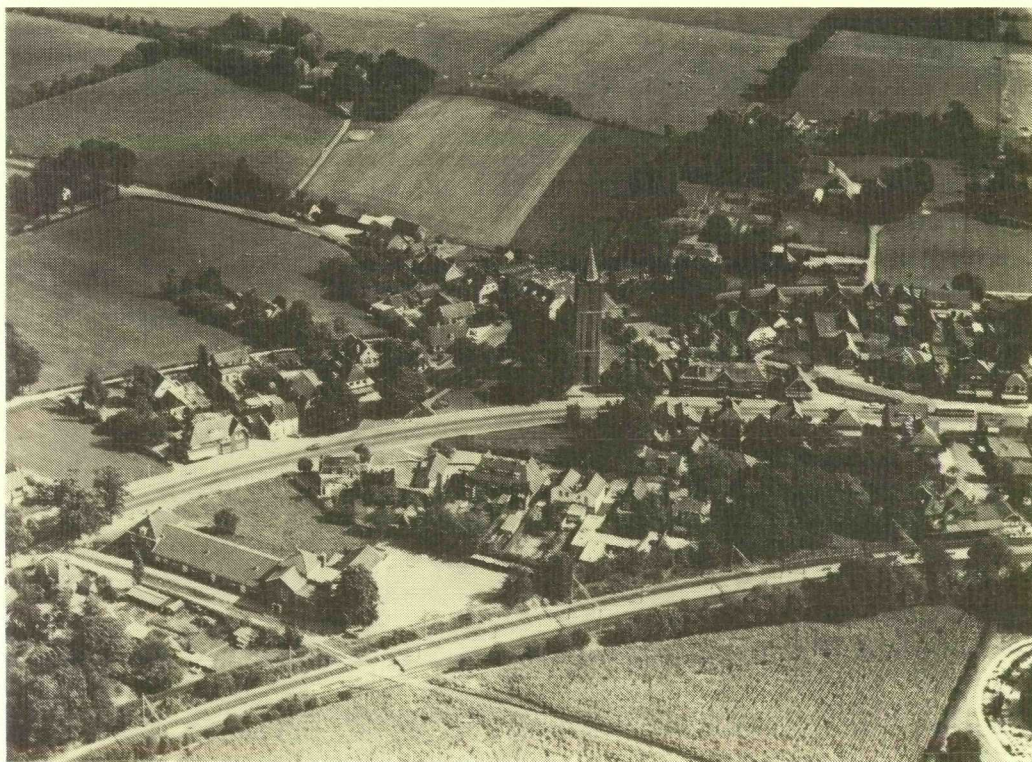

VAN ZOYS TOT SOEST

Tijdschrift van de „HISTORISCHE VERENIGING SOEST „

Omslagfoto werd ter beschikking gesteld
door "Foto van Oosten" te Soest.

Historische Vereniging Soest
Opgericht 8 mei 1980.

Bestuur:

Voorzitter : G. van den Beemt
Secr.-Penningm.: P.J. van den Breemer, Vosseveldlaan 21, Soest
Overige leden, vertegenwoordigers werkgroepen:
Mr. E.A. Bánki, Hildebrandlaan 29, Soest
A.J. van den Dijssel, Lange Brinkweg 11, Soest
F.S.I. Knaapen, Nassauplantsoen 10, Soest
W. Schimmel, Steenhoffstraat 73, Soest
G. Staalenhoef, Aalsmeerweg 32 III, Amsterdam

Redactiecommissie:

Eindredacteur : F.S.I. Knaapen, Nassauplantsoen 10, Soest
Leden : E. de Bree, Braamweg 54, Soest
P. Siegers, Van Straelenlaan 8, Soest
Vormgeving : F. Elsmann, Bachweg 66, Amersfoort

Alle rechten voorbehouden.

Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van het bestuur van de Historische Vereniging Soest.

De contributie is vastgesteld op vijf en twintig gulden.

Betaling op de rekening van de Historische Vereniging Soest, bij de Rabobank te Soest no. 3599-02235.

Gironummer van de Rabobank is 212775.

DE WAPENBORDEN IN DE NED. HERV. KERK TE SOEST (I)

door G. Staalenhoef

Inleiding

Bij de excursie op 19 september 1981 naar de Nederlandse Hervormde Kerk in de Kerkebuurt te Soest - waaraan door ruim 40 belangstellenden werd deelgenomen - werd o.a. aandacht besteed aan de in de kerk aanwezige rouwborden, welke ter herinnering aan de overleden telgen van voorname geslachten in vroeger eeuwen in de kerk werden opgehangen.

Deze borden worden ook wel wapenborden genoemd.

In de Oude Kerk van Soest zijn nog tien wapenborden aanwezig. Er schijnen vroeger meer borden in deze kerk te zijn geweest. Waarschijnlijk zijn in 1875 - toen het interieur van de kerk uitbrandde ten gevolge van een omgevallen stoof, een aantal borden verloren gegaan; aldus een mededeling in de (bij de kerk verkrijgbare) beschrijving van het kerkgebouw, welke is samengesteld door de Commissie Kunstvoorwerpen Oude Kerk. Schrijver dezes heeft op de genoemde 19e september deze borden voor het eerst gezien, zodat aanvullingen op dit artikel uiteraard van harte welkom zijn.

Voor degenen die niet behoren tot de (regelmatige) bezoekers van de kerk zal getracht worden bij de meer gedetailleerde besprekingen van de afzonderlijke borden afbeeldingen te plaatsen.

Om niet iedere keer uitvoerig te behoeven vermelden welk bord wordt besproken, heb ik deze genummerd en tevens summier vermeld op wie het bord betrekking heeft.

Dit levert het volgende lijstje op:

1. In de toren, boven de ingang naar de kerk:
Jacoba Victoria Bartholotti van den Heuvel
2. In de toren, bij het binnenkomen rechts:
Jacob Jorden van Westreenen
3. In de toren, bij het binnenkomen links:
Jordaen Gerard van Westreenen
4. In de kerk, aan de rechter (zuid-)muur:
Hendrik Philip baron Snouckaert van Schauburg

In het koor, bij het binnenkomen van links naar rechts:

5. Godert van Westreenen
6. Hadewich van Meerveen
7. (nicht) Edmond
8. (tante) Edmond
9. Wendela Theresia van Westreenen
10. Maria Cecile van Westreenen

Wanneer wij de borden globaal bezien dan vallen enkele bijzonderheden op.
Elk bord heeft in het midden een "hoofdwapen" geflankeerd door een aantal kleinere wapenschilden.
Boven elk van de kleine schilden staat de naam van de betreffende familie.

De vorm van de hoofdwapens is niet steeds hetzelfde, aangezien hiervoor bepaalde regels gelden.

De mannen krijgen een wapenschild van de algemeen bekende vorm. Ongehuwd gebleven vrouwen voeren een ruitvormig schild en gehuwde vrouwen een ovaal schild, waarbij het wapen is "gedeeld" (d.w.z. door een verticale lijn in twee helften gesplitst). De ene helft van zo'n gedeeld schild draagt dan het wapen van de familie van de echtgenoot en de andere helft het wapen van de familie van de vrouw zelf.

De heraldiek kent vele regels en een daarvan is dat wat "normaal" links of rechts is, in de heraldiek precies andersom wordt genoemd. Dat komt omdat de oorsprong van het wapenschild het schild was zoals de ridder dat aan zijn arm droeg. De beschilderde kant was dus van hem afgewend. Wat hij nu aan zijn linkerkant "in zijn schild voerde" zag zijn tegenstander als rechts. Om nu bij wapenbeschrijvingen duidelijk te maken welke kant wordt bedoeld, wordt wel gesproken over heraldisch links of -rechts.

Om het geheel voor de niet-ingewijden eenvoudig te houden wordt hier steeds rechts en links beschreven zoals de kijker het beleeft.

Ook de plaatsing van de kleinere wapens geschiedt volgens vaste regels. Aan de linkerkant worden de wapens geplaatst van vaderszijde en aan de rechterzijde van moederszijde.

Indien er, zoals hier bij de meeste wapens, acht kleine wapentjes zijn getekend, gaat het om de acht overgrootouders.

Ook hier weer een regel welke mede is gebaseerd op de kwartierstaat zoals deze ook in de genealogie gebruikelijk is.

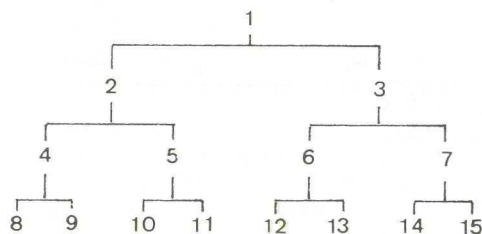
De nummering van zo'n kwartierstaat is:

De betrokkene:

De ouders:

De grootouders:

De overgrootouders:

De acht wapentjes behoren nu te worden geplaatst in de nevenstaande volgorde:

8	12
10	14
9	13
11	15

Indien wij dus deze volgorde kennen is er van iedere "eigenaar" van een wapenbord een kwartierstaatje op te stellen.

In de volgende besprekingen van de diverse wapenborden zal daarop nader worden ingegaan.

WERKEN IN HET VEEN

door Engelbert Heupers

De turfgravers

Eeuwenlang is er in het Soesterveen turf gewonnen, tot aan het begin van deze eeuw. De laatste Soester turfgravers waren Rijk van de Heuvel en Tieme Daselaar, die heel hun leven in het Soesterveen doorbrachten.

Waarschijnlijk reeds voor 828, maar zeker vóór 1239, werd in het Soesterveen turf gebaggerd en gestoken. In 1253 was het Soesterveen tiendplichtig. Het veen bestond uit hoog- en laagveen, zodat er lange- en baggerturf werd gemaakt. Men onderscheidde "bolle zodzen", van hoogveen gestoken, en harde of baggerturf. Het hoogveen had oorspronkelijk een dikte van 50 tot 100 centimeter. Door afgravingen en uitbaggeren verdween het veen en de grond werd herschapen in weiland.

"Veentuuters" was de scheldnaam voor de turfdelvers en voor de kleine boeren, die zich later op de ontgonnen gronden vestigden. Een "tuuter" is het plaatselijke dialect voor een regenwulp. Na een korte opbloei tijdens de eerste wereldoorlog (1914-1918), toen bij gebrek aan kolen de turf als brandstof zeer gewild was, ging het spoedig bergafwaarts en was het al gauw met de turfwinning in het Soesterveen gedaan.

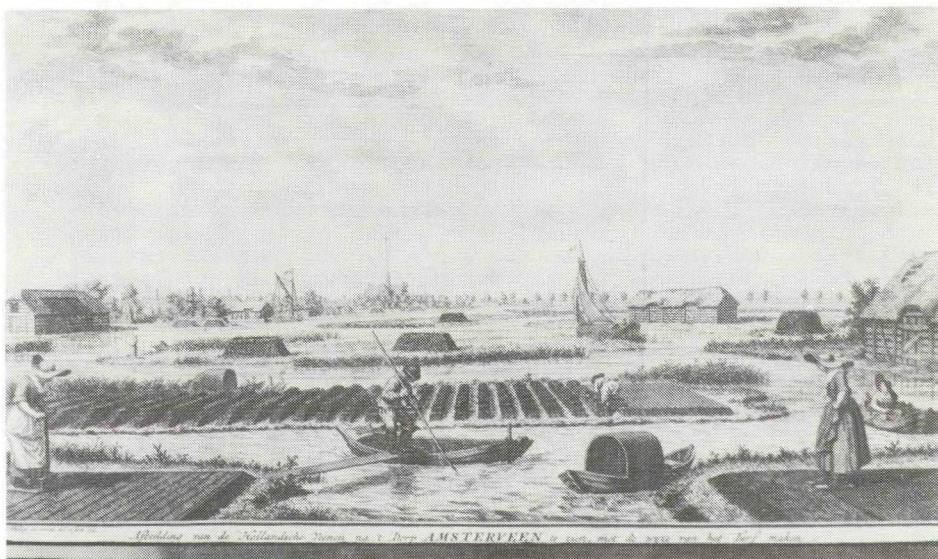

Foto: Maria Bakker.

Op deze kopergravure wordt het hele proces rond het winnen van turf weergegeven.

Turfmaken was beslist geen beroep, dat veel winst opleverde. Lang en hard werken, dag in dag uit, dat was het leven van de turfmakers.

Het turfbaggeren vereiste spierarbeid; machines waren onbekend.

Men trok de bagger met de baggerschop, de "boezemschup", uit het veengat en gooide ze in een vierkante houten bak, de "bok". Bevatte deze voldoende baggerbrij, dan voegde men er water aan toe. Met deze bewerking, "oozen" genaamd, verkreeg men een dikke pappeerige massa, die werd bewerkt met de "overhaal", een plank met een lange steel, waarmee de brij gelijkmatig over de bok werd verdeeld. Na enkele dagen begonnen de turfgravers met het trappen. Zij bonden de trapborden onder de klompen op dezelfde manier als waarop men schaatsen onderbindt en zo liepen ze over de turfmassa, totdat de brij tot een harde koek was getrapt. Daarna werd de turfmassa verdeeld met de "klauw", een grote hark met lange tanden en een lange steel; eerst in acht, daarna in zestien gelijke blokken. Een blok werd met een scherpe spade in vier turven gestoken. De bagger-turf werd eerst op kleine hoopjes gezet, "keutjes", daarna kwamen ze op langwerpige hopen, aan de "richel" te staan en vervolgens werden de turven aan grote hopen, "steupels" gezet, luchtig opgebouwd, zodat zon en wind de turven konden drogen. 's Winters werden de turfhopen afgedekt met stro; de turfhopen kregen, zoals men zei, een "dak" van stro.

Vele boerderijtjes en boerderijen in het Soesterveen zijn al lang verdwenen, maar hun karakteristieke namen houden de herinnering aan de bedrijvigheid van weleer nog enigszins vast. Zoals bijvoorbeeld de namen van de ontginningsboerderijen Dorrestein, Kostverloren, de Lapdoos, de Piepekop, Enghendaal, Koudhoorn en de Kooi, die voornamelijk aan de rand van het veengebied lagen. De Ringweg, de Veenzoom, de Kostverlorenweg, de Dorresteinweg, het 1ste en 2de Weteringpad, het Veenpad en het Vaarderhoogt zijn wegen en weggetjes ontstaan tijdens de afgraving en ontginning van het Soesterveen.

Een typische naam ging verloren in de jaren dertig. Het toenmalige gemeentebestuur meende op aandrang van een aantal bewoners de Veenhuizerstraat te moeten veranderen in Koninginnelaan, vanwege de associaties met de bekende kolonie voor bedelaars en landlopers Veenhuizen in Drente. Met een volkomen negeren van de historie van het oude dorp veranderde men de naam van deze eeuwenoude straat, zonder ook maar de bronnen te raadplegen, waarin de Veenhuizerstraat keer op keer wordt vermeld. Aan het einde van de Veenhuizerstraat, nabij de Praamgracht, was tot het begin van deze eeuw het Veenhuis gelegen. Hier werd de turf uit het Soesterveen per praam aangevoerd en ingeklaard. De nodige formaliteiten werden vervuld, voordat de brandstof op grotere schepen naar Amsterdam werd vervoerd. Een praam is een platboomd vaartuig met geringe diepgang, zeer geschikt voor het vervoer van mest en turf.

De eerste ontginningen van het Soesterveen begonnen langs de Praamgracht.

Op het eerste gezicht lijkt de Wieksloterweg ook te passen in de hiergenoemde serie namen, ware het niet, dat wieksloot afkomstig is van "wiekakkers", akkers, die al vóór de ontginning van het Soesterveen werden genoemd.

De turfgravers werkten in de vorige eeuw onder meer bij de Lange Wal, nabij de Kostverlorenweg. Rijk van de Heuvel werkte in de buurt van het Oude Grachtje.

Het Soesterveen bestaat niet meer; door toepassing van kunstmest en een verbeterde waterafvoer veranderde het in groen land, behoudens twee natuurmonumenten, tussen de weilanden. De ontginning en de turfgraverij behoren tot het verleden. De oude veenhutten, half onder de grond opgetrokken van zoden en heideplaggen, zijn opgeruimd en verdwenen.

Waar eens berken, biezten, buntgras, zeldzame planten en bloemen

een weelderige vegetatie vormden van ongekende schoonheid, waar de "regentuter", de regenwulp en het "veenlam", de snip, zich lieten horen, verrijzen nu torenhoge flats: "flaters" zonder vorm, zonder bouwkunst, rechtlijnige produkten van cultuurtechnici, die alleen met passer en lineaal weten om te gaan, gespeend van ook maar het minste greintje fantasie, waaruit elke verrassing is weggeorganiseerd.

VRAGENRUBRIEK

Een van onze leden - een kenner van antiek - vertelde onlangs, dat er specifiek Soester (= Zoesder) meubelen bestaan.

In het verleden zou er ook al eens een boekje zijn verschenen, waarin deze meubelen besproken worden.

Ons lid vraagt aan zijn mede-leden:

a. Is u een dergelijke publicatie bekend?

b. Wie weet wat een "Zoesder" spiegel is?

c. Hoe ziet een "Zoesder" kast eruit?

Uw reacties graag aan het adres van onze secretaris:

Vosseveldlaan 21, Soest

"wat beminde zij die goedge vrouw, die daar met haar vier broeders samenwoonde"

Deze woorden zijn ontleend aan het "In Memoriam" dat pater Frans Hendrichs schreef bij het overlijden van zijn moeder in maart 1881. De tekst werd meer uitgebreid aangehaald door drs. J.L. Vaissier in het in dit nummer opgenomen artikel "Van Zomerzorg naar Zomerlust".

De in het citaat bedoelde boerenfamilie woonde tegenover "Zomerlust" aan het Langend.

Wie van onze lezers kan meer informatie verschaffen over deze familie. Hoe is de naam, hoe zijn de voornamen? Waar woonden deze landlieden precies?

Het is "pas" honderd jaar geleden, maar wellicht zijn er ouderen onder u die nog iets hieromtrent weten.

Uw bericht a.u.b. aan:

F.S.I. Knaapen, Nassauplantsoen 10, Soest, tel. 11972.

VAN ZOMERZORG NAAR ZOMERLUST

door J.M. Vaissier

Gevraagd ook eens een bijdrage te leveren aan ons blad, kwam mij, ofschoon geen "Soesder" van geboorte, een bruikbaar idee in de geest door het aardig artikel over de buitenplaats Zomerzorg alhier en haar bewoners, uit de pen van J.D.H. van der Neut in het lentenummer van dit jaar (1ste jrg., nr. 4, blz. 5-7).

Ik herinner mij namelijk, dat verwanten van ons ooit eveneens een buiten in Soest als zomerverblijf in bezit hadden, genaamd "Zomerlust". Volgens ijverige nasporing van de heer Oldewarris, hoofd van de dienst Burgerlijke Stand, was deze buitenplaats in de jaren 1860-1880 gelegen aan het Langend, met de nummering A 29. Helaas heeft een onderzoek in het Provinciaal Kadaster te Utrecht niet geleid tot een nadere bepaling van dat perceel in de huidige situatie. Volgens een oude inwoner, wiens voorgeslacht in de betrokken buurt woonachtig was, stond Zomerlust op het terrein waar later de houtwerf van Butzelaar en nu het woonpark De Vorstentuin gevonden wordt. Ook navraag onder familieleden leverde geen verder inzicht in deze topografische kwestie op.

Wat ons nu rest, is voorlopig niet meer dan een herinnering op te roepen aan het gezin dat ongeveer tien jaren de zomers in het toen nog zo idyllisch Soest placht door te brengen. Dat zal tegelijk een meer concrete kijk geven op maatschappelijke toestanden en verhoudingen die voorkwamen in een tijd die, nu nauwelijks honderd jaar later, als "voltooid verleden" gekenmerkt moet worden. De kennis en beschrijving daarvan vormt nu eenmaal in- houd en aantrekkelijkheid van het bedrijven van geschiedenis!

De buitenplaats Zomerlust werd rond 1870 gekocht door Ignace A. Hendrichs, een Amsterdams zakenman, voortgekomen uit een geslacht van notarissen en aanverwante ambtelijke functionarissen uit het toen nog "grenzen-loos" gebied tussen Aken en Maastricht. Zijn grootvader, naar wie hij was vernoemd, - volgens een gewoonte die niet alleen in de ogen van genealogen jammer genoeg tegenwoordig hoe langer hoe meer het loodje legt -, had de trek gemaakt naar het noorden (Amsterdam) en naar de handel. Met een familielid van zijn vrouw, de Leeuwardense Froukje Sandringa, stichtte hij de fa. Hendrichs, Kuinders en Co., een welvarende tussenhandel in wisselen- de goederen, o.a. goud en zilver, die later zelfs eigenaresse zou worden van een rederij. Grootvaders zoon August, oom dus van onze Ignace, bracht het tot voorzitter van de Amsterdamse Kamer van Koop- handel, hetgeen het nodige zegt over het belang en aanzien van hun zaken. Door de toen gebruikelijke "huwelijkspolitiek" immers was die tweede generatie, getrouwd met zonen en dochters van zogeheten bekende Amsterdamse families, al stevig geplant in het toonaange- vend sociaal patroon van die dagen.

Ignace Hendrichs had in dat kader met succes de hand gevraagd van Betsy (Elisabeth Anna Barbara Philippine) de Lestrieux. Zij behoor- de tot de parentage van onze grootmoeder en kon, evenals deze, mo- del staan voor een echtgenote en moeder zoals dat gold voor de kring waartoe zij behoorden.

De families die wij in dit verhaal zullen tegenkomen, geven nog een ander typisch kenmerk van de tijd waarin zij leefden. Niet alleen de maatschappelijke groepering, maar evenzeer zo niet meer was de gelijkheid van kerkelijke gezindte, zeker bij katholieken, een "must". Een godsdienstig gemengd huwelijk kwam bij hen zelden voor, want het zag zich voor bijna onoverkomelijke moeilijkheden gesteld.

Van een vrouw als Betsy Hendrichs werd verwacht, dat ze zou uitblinken door een soort vrome ingetogenheid, en dat ondanks de ruime midelen waarover zij van huis uit en door haar huwelijk beschikte en de bepaald mondaine kringen in het rijke Amsterdam, waarmee zij op grond van haar sociale status de regelmatige omgang niet kon vermijden. De eigenlijke vriendschappen beperkten zich dan ook tot geloofsgenoten van "ebenbürtig" slag. Bijvoorbeeld, toen op 20 juni 1875 op Zomerlust een zoontje, Jan, werd geboren en door huisvriend pastoor Willem Steenhoff (- naamgever van de straat langs de door hem gebouwde kerk en pastorie -) werd gedoopt, stond daar een ander Amsterdams echtpaar, de Van Ogtrop's, als peter en meter. Ook zij behoorden tot onze gezamenlijke familie, hoewel zij niet een directe oom en tante van de dopeling waren. Ik vermoed, - maar een van hun kleindochters kon me dit niet bevestigen -, dat ook het gezin van P.A.L. van Ogtrop, van het bekende Effectenhuis door zijn vader gesticht, een zomerhuis bewoonde in Soest of Baarn. Het hier en toen geboren kind is helaas, en wel in Amsterdam, drie jaar later overleden.

Kindersterfte was een ander kenmerk, en een zeer negatief verschijnsel, in die "goede oude tijd". Ook een eerder broertje van de kleine Jan, nl. Louis, was al als kleuter gestorven. Het laatstgeboren kind, het twaalfde, deel van een tweeling, kwam levenloos ter wereld, welk verdriet hogelijk overspoeld werd door het overlijden van de moeder zelf in dit laatste en fatale kraambed (maart 1881). Betsy Hendrichs-de Lestrieux is niet ouder geworden dan 42 jaar. Op Jantje na, geboren dus in Soest, zagen alle overige 11 kinderen het levenslicht in de hoofdstad.

Twee van hen gaven de vader, nu weduwnaar, weinig hoofdbreken bij het geven van zijn toestemming, - zo ging dat toen -, aan geschikte huwelijkspartners. Dat waren Frans en Marie. De jongeman koos een geestelijke loopbaan in de Jezuïetenorde, waar toe ook zijn oom Jan Hendrichs, missionaris op Midden-Java, behoorde en werd in de eerste decennien van onze eeuw een vermaardheid als gever van drukbezochte apologetische conferenties en publicist. Tradities werken lang door. Een achterkleinzoon van het echtpaar van Zomerlust, pater Guus (Aug. H.B.L.) Hendrichs, bemant momenteel de staf van de Jezuïetencollege aan de Berg en Dalseweg te Nijmegen. Frans schreef bij de vroege dood van zijn moeder voor de naaste familieleden een gevoelig In Memoriam, waarin hij allerlei momenten van haar leven oppriep. Uit de in Soest doorgebrachte zomermaanden haalt hij daarin, in bewoordingen die de toenmalige afstand tussen stedelingen en dorpsbevolking laten doorklinken, het volgende rustieke beeld op.

"Waaruit spreekt haar eenvoud, die haar het buitenleven zoozeer deed beminnen boven de steedsche drukten, meer dan uit haar omgang met die goedige landelijke overburen, in wier stille bezigheden moeder altijd zulk een behagen schepte? Hoe gaarne was zij er bij tegenwoordig als de karn geroerd, de boter bereid werd; als het graan werd ingehaald, werd gedorscht en tot brood gebakken werd. Wat beminde zij hun werkzaamheden, wat beminde zij die goedige vrouw, die daar met haar vier broeders samen woonde, hoe gaarne zette zij zich naast die landbewoners neder, wier eenvoudige taal haar hart zoo welkom was, wien zij zoo gaarne eenige hartelijke woorden toevoegde: wat toonde moeder daar bij die eenvoudige lieden, zoowel als in haar zucht naar de schoone natuur, eigenlijk in geheel haar handelen op "Zomerlust" ook datzelfde diepgevoelige en edele gemoed".

Dochter Marie trad in bij de Dames du Sacré-Coeur, een klooster-orde die zich internationaal toelegt op het onderwijs aan meisjes op nogal dure pensionaten. Zij was het langst werkzaam in hun nederzetting aan de Haagse Newtonstraat.

De oudste van de meisjes, Betsy (Jr.), zou als bijna honderdjarige eveneens in Den Haag haar lange leven eindigen als weduwe van Mr. Norbert Smits van Oyen. Zij moest meemaken hoe haar schoonzoon, Jhr. Charles Verheyen, Eerste Stalmeester (de "Bischoff van Heemskerk") van Koningin Wilhelmina, door de bezetters als wraak ten opzichte van zijn naar London ontkomen vorstin naar Buchenwald werd afgevoerd om daar binnen een jaar (april 1941) omgebracht te worden.

Het derde meisje, Jo, werd door haar huwelijk mevrouw van Hellenberg Hubar, een even bekende katholieke naam als die van haar schoonmoeder de Sonnaville.

Van de vijf overige zonen werd de oudste, Ignace Jr., lid van de familiefirma en deed zeker in zakelijk opzicht een zeer geslaagd huwelijk met een dochter van de legendaire oprichter van het eerste nederlandse "warenhuis", Antoon Sinkel en diens vrouw Alexandrine Barge. Willem trad in het huwelijk met Pauline Alberdingk; enigen van hun zonen lieten later uit piëteit tegenover hun grootmoeder wier familienaam uitgestorven was, hun naam wijzigen in die van: de Lestrieux Hendrichs. August koos voor een ambtelijke loopbaan in "Indië", waar ook zijn beide kinderen geboren werden. De jongste zonen, Jos en Jan (II), gingen resp. in het bankwezen en de handel. Van beiden leven geen nakomelingen meer.

Aan wie Ignace Hendrichs in 1881, na nog eenmaal de zomer in Soest te hebben doorgebracht na de dood van zijn vrouw, Zomerlust heeft verkocht, kan (nog) niet gemeld worden. Het zou me een genoegen geweest zijn meer over die plaats zelf en de eerdere en latere bewoners te hebben kunnen vertellen. Bewaard werden in de registers van de Burg. Stand wel de namen van het ouder echtpaar met hun nichtje die als huisbewaarders op het terrein of in een deel van het huis gewoond hebben.

Misschien brengt dit stukje nog enige hints van oudere Soestenaren, die ons de goede speurrichting zullen wijzen.

Noodgedwongen moesten we ons beperken tot een kijkje in de lotgevallen van maar één bewonersgezin van Zomerlust. Maar we vleien ons met de gedachte, dat voor de liefhebber van de "petite histoire", waar plaatselijke geschiedschrijving vaak op zal neerkomen, toch een paar wetenswaardige gegevens hiermee geboden werden.

SOESTER VOLKSVERHAAL overgenomen uit de verzameling VOLKSVERHALEN UIT GOOI- en EEMLAND en van de WESTELIJKE VELUWE, opgetekend door E. Heupers

In Soest staat de Ouwe Kerk, die hoorde heel, heel vroeger toe an de roomsen, maar dat is al lang geleden. Doar buiten, achter die kerk moet vroeger een beeldje zijn geweest en dat konden ze doar niet van de plaats of kriegen. 't Wier altied beweerd. Ze hadden er al wat an gedoan, moar iedere keer as dat ze 't begroeven of op een andere plek wegstopten, de andere dag sting het weer op z'n oude plaats.

't Moet een heilige of zo iets zijn. Moar 't wier verteld vroeger en as ze liegen, dan lieg ik ok!

UIT DE KEUKEN GEKLAPT !

Wilde-zwijnebout Jambon de sanglier.
Voor plm. 12 personen circa f 4,- à f 5,-.

Benodigdheden:

een wilde-zwijnebout van plm. 2½ kilo, 200 gram boter, 150 gram spek; ui, wortel, azijn, kruiden en gelei.

Met zet den bout (2½ kilo) van een jong wild zwijn een paar dagen in een marinade, hem van tijd tot tijd eens keurende, waarna men hem inwrijft met zout en peper. Neem een braadpan. Beleg den bodem met lapjes spek, waarop 1 gesneden wortel en 2 gesneden uien. Leg den bout erop. Voeg er de kruiden uit de marinade bij. Bestrijk den bout met 175 gram boter en braadt hem zachtens plm. 2½ uur, van tijd tot tijd er een scheutje van de marinade bijvoegende en hem vlijtig bedruipende. Als hij gaar is, giet men de jus door het vergiet. Men neemt er 't vet af maakt de jus bindend met een stukje boter en een paar eetlepels gelei van zwarte bessen. Voorts ken men er ook een pepersaus bij dienen.

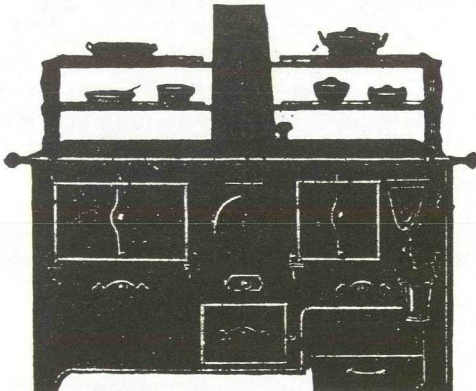
U begrijpt het al, dit is een oud recept. Met 12 personen smullen van een zwijnsbout voor de luttele som van totaal circa f 5,- is nu niet meer mogelijk. Het recept werd dan ook overgenomen uit: "Nationaal Kookboek", samengesteld voor Nederlandsche Vrouwen, bewerkt door A.G.L. Westenberg, kok te Hilversum. Uitgegeven in 1893.

Wilt u nog enige prijzen weten? Welnu: 15 personen Ossenhaas in gelei voor f 6,50; gebakken paling met tartarensaus voor 5 personen f 2,50; of eet u liever reebout voor nog geen vijftig cents per persoon!

WED. J. T. HUNCK & ZOON

AMSTEL 5 BIJ DE BLAUWBRUG, AMSTERDAM

TELEPHOON No. 43774.

FABRIKANTEN VAN:
**CIRCULATIE-
FORNUIZEN**
IN ALLE AFMETINGEN.

INSTALLATEURS
van alle Huishoudscholen
van betekenis in Nederland.

MILIEUPROBLEMEN VAN 60 JAAR GELEDEN

door J.M. Veenstra

Waarschijnlijk zullen weinigen nog weten dat Soest - en met name de Kerkebuurt - reeds met stankoverlast te maken had, ruim 60 jaar vóór "Soestdijk geen Stankwijk" met acties is gestart. Nee, ik bedoel met deze stankoverlast uit het verleden niet de geur waarvan we genoten als boer Kuyer in bepaalde jaargetijden met zijn gierwagens, komende vanaf het Kerkpad, de Middelwijkstraat schuin overstekende, langs het landpad naast de (nu afgebroken) Openbare Lagere School naar zijn bouwland op de Eng reed. Hoewel deze mestlucht niet altijd als aangenaam werd ervaren, behoorde dit onverbrekkelijk bij het toen nog landelijke Soest, evenals de gezapig voortsjokkende, schommelende boerenwagens met rogge- of bietenoogst die zich van het land naar de boerderijen voortbewogen, zonder nog een hinderpaal te vormen voor het schaarse verkeer.

De stank waarmee de Kerkebuurt-bewoners werden geconfronteerd was van geheel andere aard. Wanneer we in de twintiger jaren - schrijver dezes was toen Lagere Schoolleraar - het landpad waarop ik doelde, vervolgde over de rails van "Bello", dan kwamen we bij een bouwval van een fabriek, compleet met ketelhuis en schoorsteen, ongeveer gesitueerd waar zich nu het nieuwe gedeelte van de Algemene Begraafplaats bevindt. Naast deze fabriek stond een houten huisje, destijds bewoond door de familie Onwezen, vader, moeder, dochtertje en een zoontje Bertus. Wellicht is dit ooit de woning geweest van een opzichter of voorman van de fabriek. In en om de ruïne van de fabriek bevond zich nog een aanzienlijk aantal grote, groene buikige mandflessen, gedeeltelijk nog heel, maar grotendeels beschadigd of gebroken. De geur uit deze flessen kan ik niet nader omschrijven maar verraadde dat wij hier te doen hadden met een voormalige chemische industrie. In de jaren die ik me nog herinner was er geen sprake meer van overlast, hoewel de oude bouwval uiteraard geen bijdrage leverde aan de overige zo fraaie omgeving. In de periode dat de fabriek nog in bedrijf was schijnen er echter veel problemen te zijn geweest. Dit moet tijdens en/of kort na de eerste wereldoorlog hebben plaatsgevonden. Zelf heb ik aan deze tijd geen herinneringen maar mijn vader heeft later verteld, dat vooral in de zomeravonden en -nachten de stank soms zo ondraaglijk was, dat de ramen van het huis gesloten moesten worden. Dit heeft er toe geleid dat vader op zekere dag naar de toenmalige burgemeester de Beaufort is gestapt en onmiddellijke maatregelen heeft geëist. Mijn vader voegde daar nog aan toe, dat hij bij de eerstvolgende stankgolf met zijn hele gezin bij de burgemeester op de stoep zou gaan staan omdat het in huis niet meer uit te houden was. Blijkbaar zijn er daarna inderdaad maatregelen getroffen want van een dergelijk bezoek aan de burgemeester is het nooit gekomen.

In de nog jeugdige leeftijd dat ik van een en ander vernam had ik begrijpelijkerwijs nog geen belangstelling voor nadere details en pas later komen vragen bij je op. Misschien zijn er nog oudere Soestenaren die meer bijzonderheden kennen. Het zou interessant zijn om bijvoorbeeld te weten: Wat werd er precies in die fabriek gefabriceerd en voor welk doel. Wie of welke rechtspersoon was eigenaar van deze onderneming. Zelf heb ik wel eens gehoord dat vóór de chemische industrie in het bedrijfsgebouw een worstfabriek was gevestigd.

In ieder geval kunnen we vaststellen dat de milieuproblemen in Soest niet uitsluitend dateren van de laatste jaren maar gelukkig behoort de vestiging van een chemische industrie midden op de Eng niet meer tot de mogelijkheden.

GENEALOGISCHE TERMEN

door G. Staalenhoef

INLEIDING

In een serie korte artikelen zullen allerlei genealogische termen worden uitgelegd. Allereerst worden de diverse vormen van genealogische opstellingen behandeld, waarbij steeds een voorbeeld zal worden gegeven. Deze voorbeelden worden ontleend aan hetgeen bekend is van de voorouders van de dochters van onze secretaris/penningmeester, de heer P.J. van den Breemer. De keuze is hierop gevallen omdat, voor zover thans bekend is, de meeste van deze voorouders uit Soest afkomstig zijn. Vele lezers van ons blad zullen onder hun voorgeslacht personen hebben, welke in deze voorbeelden worden besproken.

Allereerst een opmerking vooraf:

Bijna elk genealogisch onderzoek werkt vanuit het HEDEN naar het VERLEDEN.

Dit moet u steeds in gedachten houden, ook als een bepaalde publicatie de indruk geeft dat men in het verleden is begonnen.

STAMREEKS

De meest simpele vorm van onderzoek is de stamreeks. Hierbij gaat men uit van een tijdgenoot (of van zichzelf) en probeert dan te vinden:

de vader, de vader van de vader, de vader van de grootvader enz.

Normaal gesproken blijft men dan steeds bij één familienaam.

Men werk dan in rechte, opgaande lijn.

Het "rechte" geeft dus aan dat men alleen steeds de vaders vermeldt, terwijl het "opgaande" aangeeft dat men van heden naar verleden werkt. Men kan echter ook een stamreeks opstellen, waarbij men niet de vaderslijn, doch de moederslijn volgt. Men noemt dit wel "in opgaande moederslijn".

Zo'n moederslijn is moeilijker, omdat daar bij iedere generatie de familienaam verandert.

Een derde mogelijkheid is nog dat men wel een opgaande lijn volgt, doch vaders- en/of moederslijn volgt. Men gebruikt een dergelijke opgaande stamreeks om vast te stellen dat een persoon uit het heden afstamt van een persoon in het verleden. Zo'n genealogische opstelling noemt men meestal niet meer een stamreeks doch een afstammingsreeks.

VOORBEELDEN STAMREEKSEN

Rechte, opgaande
(vaders)lijn

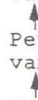
Cornelis 1)
van den Breemer

Peter
van den Breemer

Johannes
van den Breemer

Peter "van Mart"
van den Breemer

Johannes
van den Breemer

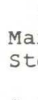
Petrus
van den Breemer

Marja,
Rietje,
Anneke
Loekie
Ireen
van den Breemer

Opgaande
moederslijn

Teunisje 1)
van den Breemer

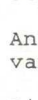
Maria
Steenkamer

Antje
Kuijer

Rijkje
Stalenhoef

Antje
van den Breemer

Richarda
Stalenhoef

Johanna
Hilhorst

Marja,
Rietje,
Anneke
Loekie
Ireen
van den Breemer

Afstammingsreeks vaders
en/of moederslijn

Richarda 1)
van den Breemer

Teunisje
van Roomen

Wilhelmina
van 't Klooster

Petronella
Hilhorst

Maria
Kok

Petrus
van den Breemer

Marja,
Rietje,
Anneke
Loekie
Ireen
van den Breemer

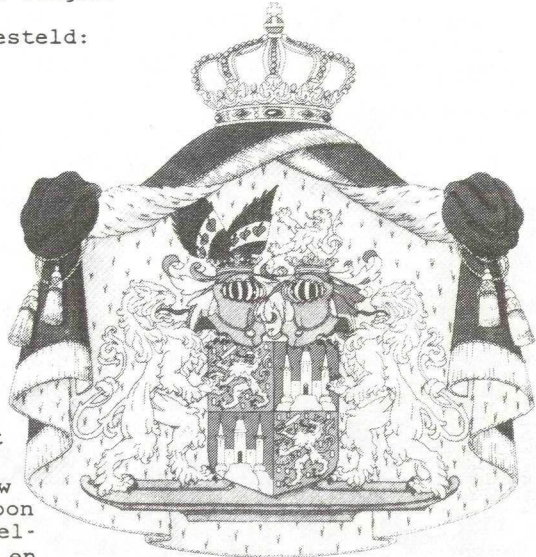
- 1) Cornelis, Teunisje en Richarda van den Breemer zijn broer en zusters, kinderen van Peter van den Breemer en Catharina Schouten.
De gezusters van den Breemer stammen dus zowel in rechte, mannelijke lijn, in opgaande vrouwelijke lijn als in wisselende mannelijke of vrouwelijke lijn van hetzelfde echtpaar af.

DE KONINKLIJKE STANDAARD (vervolg)

door F.S.I. Knaapen

In het herfstnummer van deze jaargang beschreef ik de onderscheidingsvlaggen van H.M. de Koningin en H.K.H. Prinses Juliana en Prins Bernhard. Voor velen van u waren het bekende symbolen. Minder bekend is echter de omschrijving van de vlag welke door Z.K.H. Prins Claus wordt gevoerd. Ook het hem toegekende wapen is nog weinig bekend en dat is jammer, omdat zowel in vlag als wapen de in 1815 begonnen lijn van symbolen wordt voortgezet. Als aanvulling op het eerste artikel in ons blad (2e jaargang, nr. 2, herfst 1981) laat ik daarom nu de beschrijving van wapen en vlag van Z.K.H. Prins Claus volgen.

Het wapen is als volgt samengesteld:

Gevierendeeld:

I en IV. In azuur, bezaaid met staande blokjes van goud, een klimmende rechts gewende leeuw van goud, gekroond met een kroon van drie bladeren en twee parelpunten van hetzelfde, getongd en genageld van keel, in de rechtersvoorklauw opgeheven houdende in schuin-linkse stand een ontbloot Romeins zwaard van zilver, met gevest van goud, en in de linker- een bundel van zeven pijlen van zilver, met punten van goud, de punten omhoog, en de pijlen tezamen gebonden met een lint van goud.

II en III. In sinopel een zilveren kasteel op een drietoppige gouden berg. Het kasteel bestaande uit een middengebouw en twee gekanteelde torens, verbonden door muren. In het middengebouw een rondbogige deuropening van sabel, waarboven twee langwerpige vensters naast elkaar, in de zijtorens één langwerpig venster, in de muur ter weerszijden van het middengebouw een klein venster; de vensters van zilver. Op het middengebouw een naar boven versmald hoog dak, de zijtorens van spitsen voorzien.

Twee helmen:

de eerste getralied en gesierd van goud, gevoerd van keel met dekleden van goud en azuur en gekroond met een gouden kroon van drie bladeren en twee parelpunten; helmteken een vlucht van sabel, beladen met een gewelfde schuin-

balk van zilver, waarop drie lindebladen van sinopel, met de stelen omhoog;
de tweede getralied en gesierd van goud, gevoerd van keel, met dek-
kleden van zilver en sinopel en gekroond met een gouden kroon van
drie bladeren en twee parelpunten;

Helmteken:

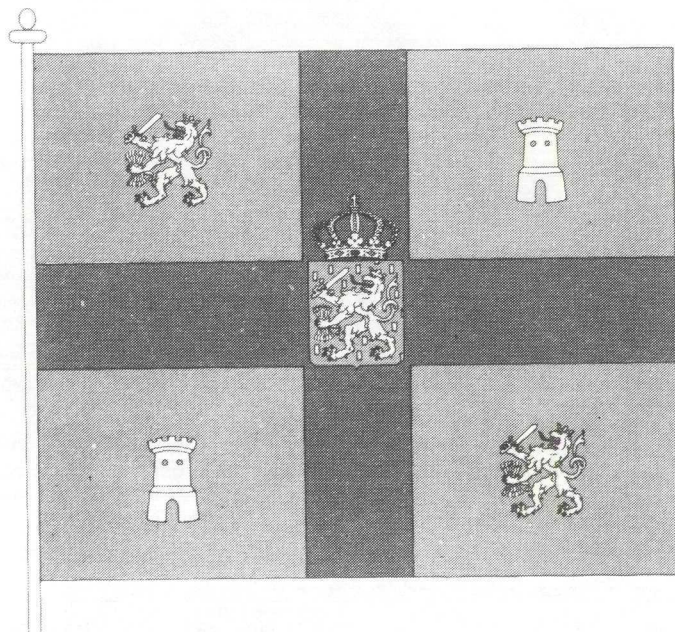
een uitkomende leeuw van goud.

Schildhouders:

twee leeuwen van goud, getongd en genageld van keel.

Alles geplaatst op een mantel van purper, geboord van goud, gevoerd met hermelijn, opgebonden met koorden, eindigende in kwasten, beide van goud, en gedekt door de Koninklijke kroon.

De onderscheidingsvlag:

Een langwerpijge vlag van azuur, waarvan de hoogte 5/6 der lengte bedraagt; in vier vakken verdeeld door een over het midden geplaatst staand vierarmig kruis van oranje kleur, ter breedte van 1/5 van de hoogte der vlag; in het midden van het kruis Ons wapen, zoals dit is vastgesteld bij artikel 1 van het Koninklijk Besluit van 10 juli 1907, Staatsblad nr. 181; het schild gedekt door de Koninklijke kroon;
de boven- en onderzijde van het wapenschild liggende in de lijnen der boven- en onderzijde van de horizontale arm van het kruis; in het bovenste vak aan de broekzijde en het daartegenover liggende onderste vak een klimmende leeuw van goud, gekroond met een kroon van drie bladeren en twee parelpunten van hetzelfde, getongd en

genageld van keel, in de rechtervoorklauw opgeheven houdende in schuinlinkse stand een ontbloot Romeins zwaard van zilver, met gevest van goud en in de linker- een bundel van zeven pijlen van zilver, met punten van goud, de punten omhoog, en de pijlen tezamen gebonden met een lint van goud; in het onderste vak aan de broekzijde en het daartegenover liggende bovenste vak een gekanteelde burcht van zilver geopend van het veld.

Een beschrijving, hoe precies ook uitgewerkt, kan nooit een volledig beeld geven van een vlag of een wapen. Hiervoor zou naast de beschrijving een kleurenfoto moeten kunnen worden opgenomen. U zult begrijpen, dat zulke reproductietechnieken het budget van ons blad te boven gaan. Ik doe dan ook een beroep op uw voorstellingsvermogen door ter illustratie zwart-wit afbeeldingen op te nemen.

A.W.N. De Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland

Veel mensen hebben belangstelling voor de vóórgeschiedenis van hun woonplaats of regio. Veelal kan men in boeken, tijdschriften en archieven wel gegevens vinden over voorbije eeuwen.

Voor de oudste geschiedenis - de prehistorie - moeten wij afgaan op bodemvondsten, om ons langs die weg een beeld te kunnen vormen van het leven van onze voorouders. Omdat het bestuur van onze vereniging weet, dat ook onder onze leden belangstelling leeft voor archeologie, werd reeds een archeologische werkgroep gevormd, waarvan al eerder in dit blad loffelijke resultaten werden vermeld. Teneinde de deskundigheid op archeologisch terrein ook binnen onze vereniging te vergroten, heeft het bestuur contact gezocht met de Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland, afdeling Vallei en Eemland te Amersfoort. Overeengekomen werd, dat onze vereniging lid is geworden van de A.W.N. en dat op grond van dit lidmaatschap onze leden gratis de lezingen e.d. van de A.W.N. mogen bezoeken. Wij hopen, dat een vruchtbare samenwerking tussen A.W.N. en H.V.S. tot stand moge komen.

Natuurlijk bestaat ook de mogelijkheid persoonlijk lid van de A.W.N. te worden. Over de diverse aspecten daarvan zal onze secretaris u desgewenst gaarne inlichten.

Ter oriëntatie volgt nu nog enige nadere informatie omtrent doel en werkwijze van de A.W.N.

A.W.N.

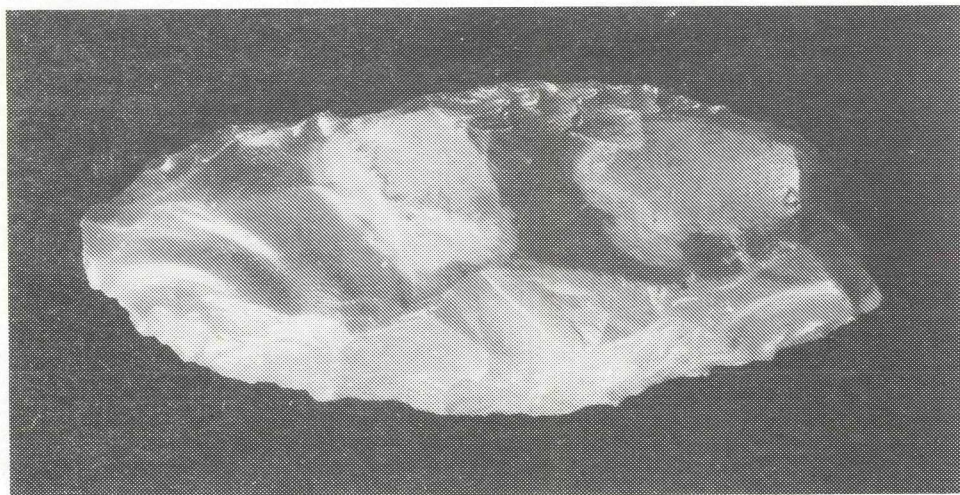
De Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland is een vereniging van amateur-archeologen, hoewel ook nogal wat beroepsarcheologen lid zijn.

Sedert de oprichting in 1951 is het ledental gestegen tot boven de tweeduizend. Door middel van allerlei gezamenlijke activiteiten willen zij de archeologie beoefenen en bevorderen.

Veel mensen denken dat bodemonderzoek een soort "schatgraverij" is naar munten, potten en dergelijke. Dat is een groot misverstand. Losse vondsten zijn vaak waardeloos voor de archeologie. Belangrijker zijn de vondstomstandigheden, zoals ligging, bodemverkleuringen, grondsoorten.

Uit voorzichtig en systematisch onderzoek van de bodem zijn vaak heel veel gegevens af te leiden. Daarom wordt ook vrijwel altijd intensief samengewerkt met beroeps-archeologen.

Vaak zijn het de amateurs, die de eerste meldingen doen als bij allerlei grondwerk bij toeval sporen of vondsten aan het licht komen.

Wie lid van de A.W.N. wordt, is tegelijk lid van de landelijke vereniging en van een plaatselijke of regionale afdeling.

De landelijke vereniging geeft o.a. het tweemaandelijks tijdschrift "Westerheem" uit. Zij organiseert jaarlijks excursies en opgravingskampen.

De afdelingen houden regelmatig lezingen en organiseren soms cursussen en excursies. Verder houden zij zich bezig met opgravingen en veldverkenningen in hun werkgebied. Zij verzorgen eventuele vondstmeldingen en contacten met de provinciale archeologen, stads-archeologen en andere personen en instellingen. Tenslotte publiceren zij over hun onderzoekingen.

Noteert u alvast de volgende data in uw agenda:

26 januari 1982 lezing over de "IJzertijd" door
prof. dr. G.J. Verwers;

23 februari d.a.v. "De Romeinse Tijd" door
prof. dr. W.A. van Es, drs. W.J. van Tent en C.M. Blommesteijn

23 maart a.s. "De Vroege Middeleeuwen" door
prof. dr. W.A. van Es en drs. W.J. van Tent

27 april 1982 "De Late Middeleeuwen" door dr. J.G.N. Renaud

Alle lezingen van de A.W.N. worden gehouden te Amersfoort in Museum Flehite. De aanvangstijd is 20.00 uur.

BOEKENPLANK

DE PREHISTORIE VAN NEDERLAND door J.A. Brongers en P.J. Woltering bevat een overzicht van wat momenteel bekend is over technologie en economie van de bevolking van prehistorisch Nederland. Het geeft een beeld van de ontwikkeling die onze streken in dit opzicht doormaakten van de aanvang van het Neolithikum tot aan de inval van de Romeinen.

De opzet van het boek is anders dan gebruikelijk, doordat bij de rangschikking van het archeologisch materiaal is uitgegaan van de grondstoffen. Ruime aandacht is besteed aan de natuurlijke mogelijkheden van ons land, en de wijze waarop de prehistorische bevolking deze wist te benutten voor het onmiddellijke levensonderhoud en voor de opbouw van handelsrelaties.

Aangetoond wordt hoe ons land rond de overgang van Late Bronstijd naar IJzertijd in een versnelde economisch-technologische ontwikkeling geraakte.

Door het opnemen van een groot aantal kaarten, foto's, tekeningen en andere afbeeldingen doet het boek in letterlijke zin - ook voor de leek op het beschreven terrein - "een boekje open". Voor elke amateur-archeoloog vormt het echter een onmisbaar handboek.

"De prehistorie van Nederland" is een uitgave van Fibula-van Dishoeck te Haarlem onder nummer ISBN 90 228 37343.

Doel.

Artikel 3.

1. De vereniging heeft ten doel het bevorderen van de kennis van- en de belangstelling voor de geschiedenis van de gemeente Soest en haar omgeving, alsmede van de bewoners daarvan door de tijden heen.
2. De vereniging tracht haar doel te verwezenlijken door:
 - a. onderzoek van bronnen en literatuur in openbare en particuliere archieven, bibliotheken en verzamelingen;
 - b. archeologisch onderzoek;
 - c. het verzamelen van voorwerpen van geschiedkundige waarde
 - d. het inrichten van tentoonstellingen;
 - e. het organiseren van lezingen, cursussen en excursies;
 - f. het streven naar behoud van monumenten in de ruimste zin van het woord;
 - g. het uitgeven van een tijdschrift;
 - h. de vorming van werkgroepen en commissies ter behartiging van de sub a. tot en met g. genoemde taken;
 - i. samenwerking met instellingen, stichtingen en verenigingen, zowel in als buiten Soest, die een soortgelijk doel nastreven;
 - j. alle andere wettige middelen.

NIEUWE LEDEN/DONATEURS tot 31 oktober 1981

Mevr. G.H. Bijlenga- Dragt	Weegbreestraat 80	Soest
W. v.d. Geest	Eemdijk 52	Eemdijk
W.G. Greefhorst	Bazuin 45	Soest
R.H.M. van Hal	W. Beckmanstraat 220	Soest
A.G. Hartman	Soesterb.straat 15	Soest
C.P. Hilhorst	Olykeweg 38	Soest
G.L.G. Hilhorst	Kastanjelaan 39	Soest
Mevr. J. v. Hofslot-Kok	Kerkpad ZZ 83	Soest
F. Hoogeweg	Weegbreestraat 373	Soest
C. Jansen	Ferd. Huycklaan 19	Soest
W.R. de Jong	Weltevredenstraat 1	Utrecht
Mevr. M.T. Karhof	Buisweg 2	Hilversum
J. Kuipers	Middelwijkstraat 37	Soest
G.A.M. v.d. Muijzenberg	K. v.d. Coppellolaan 25	Amersfoort
B.J. van Os	Middelwijkstraat 20	Soest
G.A. Pommer	Berkenlaan 4	Hoogland
H.E.J. Smit	Nassauplantsoen 6	Soest
J.P. Stam	Birkstraat 73	Soest
Mevr. M. van Wandelen	Prunuslaan 17	Soest
C.F. v.d. Wansem	Nassaulaan 31	Soest
W.A.M. Wantenaar	Birkstraat 131	Soest
A. Weeda	Aagje Dekenlaan 37	Soest